



Лілія Васильченко —

кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна.

Коло наукових інтересів: проблема мовно-літературної інтеграції у навчанні мов національних меншин, шляхи реалізації багатомовної освіти в українському освітньому просторі, лінгвокультурологічний підхід до навчання мов національних меншин.

e-mail: liliwasil@gmail.com

Валентина Ястребова —

кандидат педагогічних наук, професор кафедри менеджменту освіти та психології КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради, м. Запоріжжя, Україна.

Коло наукових інтересів: проблема мовно-літературної інтеграції у навчанні мов національних меншин, шляхи реалізації багатомовної освіти в українському освітньому просторі, лінгвокультурологічний підхід до навчання мов національних меншин

e-mail: prorektornmr@gmail.com



<https://doi.org/10.32405/2411-1317-2019-2-81-89>

УДК 316.612:37.015.31:57.081.1

ФОРМУВАННЯ СВІТОГЛЯДНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЯК ПРОБЛЕМА ІНТЕГРАЦІЇ ПРИРОДНИЧИХ ПРЕДМЕТІВ У ПРОФІЛЬНІЙ СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ

На основі принципу доповнюваності освітніх парадигм здійснено аналіз теоретичних та практичних аспектів формування світоглядної компетентності особистості у профільній середній освіті засобами інтеграції природничих предметів. Актуальність обраної проблеми полягає у недостатній готовності вчителів природничих предметів до реалізації методологічної складової інтегрованого курсу «Природничі науки. 10-11 клас» в умовах запровадження у вітчизняній освіті компетентнісного підходу, про що свідчать наведені результати опитування. Здійснено аналіз проектів освітніх програм, навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки 10-11 клас» щодо ступеню спрямованості на формування світоглядної компетентності.

Ключові слова: інтеграція, механізми інтеграції, освітня парадигма, світогляд, світоглядна компетентність.

Постановка проблеми. Одним із напрямків змін в освітньому процесі в умовах реформи загальної середньої освіти в Україні є запровадження інтеграції навчальних предметів, зокрема введення інтегрованого курсу «Природничі науки. 10-11 класи». Це спонукало вітчизняних вчених та практиків до інтенсивних дослідницьких пошуків змістового, цільового, дидактичного, методичного наповнення освітнього процесу за програмою цього курсу. Але обмеження цільової аудиторії, для якої призначено курс «Природничі науки. 10-11 класи», уч-

нями, котрі не вивчають природничі предмети як профільні, зумовило сприйняття педагогічним загалом здебільш прагматичного аспекту інтеграції як методу навчання, недооцінювання методологічної сутності інтеграції як основи формування світоглядної компетентності особистості. Дослідники науково-дослідної лабораторії «Метапредметні засади забезпечення якості шкільної природничої освіти» при кафедрі дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (далі Лабораторія) опікуються науково-методичним супроводом експерименту всеукраїнського рівня «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» [14]. Лабораторією проведено дослідження готовності вчителів природничих предметів та керівників експериментальних закладів освіти Запорізької області до впровадження цього курсу. В опитуванні взяли участь 126 респондентів. З твердженням «Інтеграція допоможе у формуванні цілісного природничо-наукового світогляду учнів, які не обрали наукоємні спеціальності», повністю згодні є 48,9% керівників закладів освіти та 37,5% вчителів. Повністю погоджуються з тим, що інтегрований курс «Природничі науки» сприятиме впровадженню компетентнісного підходу –17,8% керівників та 18,0% вчителів. Як доводять наведені результати опитування, недооцінка потенціалу інтегрованого курсу «Природничі науки» спостерігається як стосовно формування світогляду учнів, так і стосовно формування компетентності. При чому позитивна оцінка можливостей зазначеного курсу у формуванні компетентності значно нижче, ніж оцінка світоглядноформуючої функції інтеграції природничих предметів. Така позиція респондентів дослідження пояснюється тим, що у ретроспективі історично першою у вітчизняній освіті сформувалася світоглядна парадигма, а перехід до компетентнісної парадигми в практичній діяльності педагогів української школи не є завершеним.

Таким чином, існує суперечність між впровадженням компетентнісної парадигми у загальній середній освіті України, що відображено в Законі України «Про освіту», та недостатньою методологічною готовністю вчителів природничих предметів до формування світоглядної компетентності здобувачів освіти засобами інтеграції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Як будь-яке багатогранне явище поняття «інтеграція» розглядається в різних смислових аспектах, головними серед яких є «об'єднання», «зв'язаність», «взаємопроникнення елементів, функцій системи» та ін.

Серед характерних особливостей інтеграції змісту природничих предметів на межі ХХ–ХХІ століть науковці відзначають світоглядний та розвивальний компоненти: формування інтегративного мислення, розробка концепцій цілісної природничо-наукової освіти; інтеграція знань засобами сучасних інформаційних технологій та ін. [15]. Найбільш ґрунтовно методологічну сутність інтеграції природничих дисциплін розроблено С. У. Гончаренком [1]. Серед дослідників останніх років відзначаються К. Ж. Гуз [2, с. 7-12]. В. Р. Ільченко [7, с. 12-21], Т. М. Засекіна [4, с. 111-126]. Проблема формування світоглядної компетентності на уроках фізики розглядається О. О. Круць [11].

Якщо узагальнити публікації з проблеми інтеграції природничих предметів в загальній середній освіті, то можна виділити такі підходи: фундаментальний (інтеграція елементів знань на основі загальних закономірностей природи), методологічний (зміст формується шляхом об'єднання інформації з різних наукових галузей навколо універсальних понять) та прагматичний («природничі науки для користувача») [10, с. 40–42]. Досить поширеним серед освітян України є на сьогодні прагматичний підхід, який виявляється у таких цілях інтеграції як оптимізація, раціоналізація процесів навчання та ін.

Не дивлячись на широку представленість наукових досліджень, науково-методичних розробок на допомогу вчителю щодо становлення світогляду учнів у природничій освіті, проблема формування світоглядної компетентності здобувачів освіти засобами інтеграції природничих предметів у курсі «Природничі науки. 10-11 класи» потребує більш глибокого аналізу в умовах впровадження компетентнісного підходу в освіті.

Мета статті: висвітлити потенціал інтеграції природничих дисциплін як основи формування світоглядної компетентності особистості.

Основний матеріал. Поєднання на основі відкритого Н. Бором принципу додатковості та світоглядної і компетентнісної освітньої парадигми дозволяє виділити світоглядну компетентність особистості, яка формується засобами інтеграції природничих предметів. Світоглядну компетентність дослідники пов'язують із здатністю особистості бачити та розуміти навколишній світ, орієнтуватись у ньому, усвідомлювати свою роль і призначення, творчу спрямованість, уміти обирати цільові та значеннєві установки для своїх дій і вчинків, приймати рішення [18].

У роботі О. О. Круць світоглядна компетентність визначена як «система компонентів об'єктивного і суб'єктивного світогляду, загальнолюдських і педагогічних цінностей, етичних світоглядних категорій, мотивації, особистісно осмисленого досвіду практичної діяльності, що забезпечують готовність і здатність майбутнього фахівця до подальшої професійної діяльності та життя в цілому» [11].

Такі ключові поняття курсу природничих предметів в загальній середній освіті як «природничонаукова картина світу», «науковий світогляд», «ціннісне ставлення до навколишнього оточення» є складниками світоглядної компетентності особистості, які формуються і розвиваються засобами інтеграції.

Ядром світоглядної компетентності є світогляд як цілісна єдність знань, переконань, ціннісних ставлень до природи, суспільства та місця людини в цьому світі, який формується і розвивається в процесі навчання та практичної діяльності. Особливо інтенсивно відбувається становлення світогляду в старшій школі відповідно психологічним особливостям учнів цього вікового періоду.

Головною особливістю світогляду є цілісність як нова якість особистості, яку не можна визначити тільки за допомогою характеристики кожної із складових світогляду (знання, цінності, ставлення), вона є результатом процесів узагальнення, узгодження, об'єднання, взаємопроникнення цих компонентів, що, власне, і визначає сутність формування світоглядної компетентності здобувачів освіти на основі інтеграції.

Розгалуження в загальній середній освіті процесу пізнання на окремі навчальні предмети має певне позитивне значення, бо дозволяє більш детально та глибоко вивчати окремі аспекти оточуючої дійсності. Звичайно, кожен предмет навчального плану робить свій внесок в становлення світоглядної компетентності здобувачів освіти, але його обмеженість певною галуззю знань не може дати об'єктивної картини образу світу.

Дисциплінарна обмеженість шкільних предметів суперечить цілісності оточуючого світу, в якому всі явища, предмети, процеси є взаємопов'язаними та взаємодіючими. Успішному забезпеченню цілісності світогляду особистості сприяє здійснення інтеграції як процесу об'єднання в ціле знань з окремих галузей природничих наук. Якщо таке об'єднання відбувається в межах певної системи знань, яка вже склалася (наприклад, під час вивчення окремих природничих предметів в закладі загальної середньої освіти), то з'являються знання якісно вищого рівня, які не зводяться до суми знань з окремих предметів, вони підвищують цілісність і організованість всієї системи природничих знань. Якщо ж поєднуються окремі, неупорядковані раніше знання, може з'явитися нова система (наприклад, світогляд як цілісна система знань, переконань, цінностей).

Механізми інтеграції в навчальному процесі полягають у формуванні узагальнених предметних структур або способів діяльності шляхом структурування інформації, усвідомлення закономірностей, загального принципу, зв'язків всередині наукової теорії на основі мисленнєвих операцій аналізу, синтезу, порівняння, узагальнення, встановлення причинно-наслідків зв'язків тощо. Ці механізми найбільш активно включаються на рівнях міжпредметної та транспредметної інтеграції, де виступають вже в якості механізмів створення цілісної картини світу та формування світогляду особистості. Таким чином відбувається вихід за

межі прагматичного підходу до сутності інтеграції природничих предметів, мова вже йде про формування світоглядної компетентності особистості, яка здатна не тільки вирішувати задачі професійної діяльності, а й розв'язувати проблеми взаємодії людини з оточуючим середовищем. На такому рівні відбуватися гуманізація освітнього процесу на основі особистісно орієнтованого та особистісно-діяльнісного підходів, включається система ціннісних орієнтацій, емоційних ставлень та інше.

У межах експерименту всеукраїнського рівня «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» вітчизняними науковцями представлено 4 проекти навчальних програм, які всі орієнтовані на реалізацію компетентнісного підходу (таблиця 1).

Таблиця 1

Спрямованість проектів освітніх програм інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів на реалізацію компетентнісного підходу

Програма	Мета курсу
Дьоміна І. О., Задояний І. А. та ін.. Програма інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів гуманітарного профілю загальноосвітніх навчальних закладів [3].	Метою курсу є підтримка та розвиток допитливості підлітків, демонстрація зв'язку між наукою та нашим повсякденним життям, розвиток наукового мислення
Засєкіна Т. М., Буняк М. М. та ін.. Природничі науки 10-11 клас. Інтегрований курс Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів [5]	Основна мета курсу полягає в тому, щоб на базі широкої інтеграції знань, сформувати науковий світогляд, основи природничо-наукової культури і розкрити роль природничих наук в розвитку цивілізації; навчити не тільки оцінювати моральні, економічні та ціннісні аспекти природничих досліджень, а й умінню адаптуватися до динамічного сьогодення та майбутнього
Шабанов Д. А., Козленко О. Г. та ін.. Природничі науки. Минуле, сучасне та можливе майбутнє людства і біосфери [17]	Курс сприятиме зростанню індивідуального та колективного адаптивного потенціалу учнів у швидкозмінній сучасності та у недостатньо передбачуваному майбутньому. Курс формуватиме цілісний природничонауковий світогляд, розвиватиме розуміння причинно-наслідкових зв'язків у природних процесах та їх вплив на суспільство, сприятиме розвитку у майбутніх громадян здатності приймати відповідальні рішення щодо власного життя та майбутнього України
Ільченко В. Р., Булава Л. М. та ін Програма курсу «Природознавство» 10-11 класи [6]	Мета курсу спрямована на формування в учнів природничо-наукової картини світу (ПНКС) та природничо-наукової компетентності, уявлень про роль і місце людини в природі, засвоєння ними основних понять природознавства, що складають ядро знань про природу, на створення особистіснозначимої системи знань – образу природи як основи життєствердного образу світу.

Як доводить аналіз, спрямованість на формування світоглядної компетентності по різному представлена в проектах програм: досить конкретно визначені такі її природничі компоненти як природничонауковий світогляд [17], природничо-наукова картина світу та природничо-наукова компетентність [6], не використовується саме термін «світоглядна компетентність», але фактично описуються її складові та функції в житті особистості [5].

У розробленому авторським колективом під керівництвом Т.М.Засекіної науково-методичному посібнику [16] визначаються методи навчання, які сприяють формуванню світоглядної компетентності: установлення причини й передбачення наслідків явищ та процесів природи; використання методів наукового пізнання, висування і перевірка гіпотез; застосування методів моделювання для дослідження об'єктів, явищ і процесів природи; висловлювання й обґрунтовування суджень щодо взаємозв'язків людини й природи; усвідомлення себе частиною природи. Запропонований тим же ж колективом авторів варіант календарного-тематичного планування [9] передбачає виконання учнями навчальних проектів як комплексного виду діяльності, який поєднує знання з різних галузей знань, розвиває дослідницькі навички, формує самостійність у розв'язанні проблем, комунікативні навички, отже є ефективною технологією формування світоглядної компетентності особистості.

Принцип додатковості освітніх парадигм, на основі якого й виник термін «світоглядна компетентність», зумовлює й можливість використання у процесі вивчення інтегрованого курсу засобів формування у здобувачів освіти природничої картини світу як базової структури наукового світогляду. Деякі з них представлені у методичному посібнику «Методика навчання природознавства в старшій школі» [12], зокрема, види діяльності вчителів і учнів, спрямованих на досягнення цілісного природничо-наукового світорозуміння школярів. Автори визначають завдання, які для цього потрібно розв'язати: установити логічну структуру навчального матеріалу на основі загальних для всього курсу і специфічних для кожного модулю (предмету) закономірностей; формування ядра природничих знань на основі загальноприродничих ідей, закономірностей природи; розробка методів навчання, що відповідають реалізації цих завдань; визначення форм організації занять, створення засобів навчання, посібників для учнів і вчителів; розробка критеріїв орієнтації уроку на формування образу природи учнів [12, с.70].

На допомогу вчителю розроблено комплекс навчально-методичних матеріалів на основі компетентнісного підходу. Комплекс розроблено вчителями Запорізького регіону – учасниками всеукраїнського експерименту під керівництвом науковців і містить: кейси уроків відповідно до календарного планування; методичні рекомендації щодо оцінювання навчальних результатів учнів 10–11 класів закладів загальної середньої освіти з інтегрованого курсу «Природничі науки»; кейси практичних досліджень, тематичного й контрольного оцінювання тощо [13].

Головну роль у формуванні світоглядної компетентності особистості засобами інтеграції природничих предметів відіграє вчитель, але на сьогодні в Україні не вистачає вчителів, які настільки глибоко орієнтуються у декількох природничих дисциплінах, що здатні практично забезпечити включення у навчальному процесі відзначених вище механізмів формування світоглядної компетентності особистості в курсі «Природничі науки» (для цього потрібна фахова підготовка у вищих закладах освіти). За результатами проведеного науково-дослідною лабораторією «Метапредметні засади забезпечення якості шкільної природничої освіти» дослідження готовність до впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки» виявили 32,3% опитуваних учителів та 53,8% керівників.

Свій внесок до підготовки вчителів природничих предметів, які забезпечать формування світоглядної компетентності особистості засобами інтеграції, може зробити система післядипломної педагогічної освіти. Для цього у змісті програм підвищення кваліфікації потрібно знайти місце розв'язанню проблеми методологічної готовності вчителів до впровадження курсу «Природничі науки», що включає не тільки інформаційно-когнітивний зміст та

опанування методами формування світоглядної компетентності, а й умотивованість, інтегративне мислення, усвідомлення місії природничих дисциплін у формуванні компетентної особистості, яка успішно взаємодіє з оточуючим світом. Розв'язання таких задач є можливим за умови використання особистісно розвивальних технік, креативних методик мислення, психологічних вправ тощо. Найбільш відомою формою організації навчання дорослих, яка включає всі ці компоненти є тренінги, котрі зараз успішно використовуються в післядипломній педагогічній освіті. Такий 40-годинний тренінг для вчителів природничих предметів проведено лабораторією «Метапредметні засади забезпечення якості шкільної природничої освіти» при кафедрі дидактики та методик навчання природничо-математичних дисциплін Запорізького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти [13].

З іншими дидактичними та навчально-методичними матеріалами Лабораторії можна ознайомитися на електронному ресурсі Інтегрований курс «Природничі науки» [8].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Світоглядна компетентність особистості, визначена на основі принципу додатковості освітніх парадигм, відображає основні тенденції реформування освіти в Україні. Значний потенціал для її впровадження має інтегрований курс «Природничі науки» для 10-11 класів. Проаналізовані проекти освітніх програм до цього курсу, вже існуючий доробок науковців та практиків, навчально-методичного забезпечення сприятиме формуванню світоглядної компетентності особистості в профільній середній освіті на основі інтеграції природничих предметів. Найбільш важливим фактором успішної реалізації цього завдання є методологічна готовність вчителя, забезпечити яку мають заклади післядипломної педагогічної освіти.

Перспективним напрямком подальшого дослідження проблеми є вивчення методики формування ціннісно-сислової складової світоглядної компетентності на основі інтеграції природничих предметів.

Використані джерела

1. Гончаренко С. У. Проблеми інтеграції змісту шкільної освіти / С. У. Гончаренко // Інтеграція елементів змісту освіти. – Полтава, 1994. – С. 2-3
2. Гуз К. Ж. Зміст освітньої галузі «Природознавство» як основа формування інтегрованого курсу для старшої школи образу світу учня. // Педагогічні засади навчання природознавства в загальноосвітній школі : зб. наук. праць / [ред. кол., головн. ред. В. Р. Ільченко]. – Полтава : ПОШПО, 2017. – Вип. 7. – с.
3. Дьоміна І.О., Задояний І.А. та ін.. Програма інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10-11 класів гуманітарного профілю загальноосвітніх навчальних закладів/ І.О., Дьоміна, І.А. Задояний та ін. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
4. Засекіна Т. М. До концепції підручника інтегрованого курсу «Природничі науки» / Т. М. Засекіна // Проблеми сучасного підручника. - 2018. - Вип. 20. - С. 111-126. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2018_20_12
5. Засекіна Т.М., Буняк М.М. та ін.. Природничі науки 10-11 клас. Інтегрований курс Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів/ Т.М.Засекіна, М.М.Буняк та ін. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
6. Ільченко В.Р., Булава Л.М. та ін. Програма курсу «Природознавство» 10-11 класи. В.Р., Ільченко, Л.М.Булава та ін. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
7. Ільченко В.Р. Психолого-педагогічні умови формування наукового мислення учнів загальноосвітньої школи під час вивчення природничих дисциплін // Педагогічні засади навчання природознавства в загальноосвітній школі : зб. наук. праць / [ред. кол., головн. ред. В. Р. Ільченко]. – Полтава : ПОШПО, 2017
8. Інтегрований курс «Природничі науки» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ele.zp.ua/sites/nature/>
9. Календарно-тематичне планування з інтегрованого курсу «Природничі науки» / [Гільберг Т. Г., Засекіна Т. М., Качко Г. О., Лашевська Г. А.] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.orioncentr.com.ua/wpcontent/uploads/2018/09/Kalenadrne_planuv_1.pdf.

10. Коваленко В.С., Стець Н.В. Концептуальні підходи до створення інтегрованого курсу з природознавства для старшої школи / В.С. Коваленко, Н.В. Стець // Імідж сучасного педагога. — 2017. — № 3/1 (172).
11. Круць О.О. Проблема формування світоглядних компетентностей на уроках фізики / О.О. Круць // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://journals.urau.ua/index.php/2307-4507/article/download/151395/150296>
12. Методика навчання природознавства в старшій школі: методичний посібник / [К.Ж. Гуз, О.С. Гринюк, В.Р. Ільченко та ін.]. — К.: ТОВ «КОНВІ ПРИНТ», 2018. — 192 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://lib.iitta.gov.ua/712646/1/18_12_Nature_High_School_70x100_1-16_192.pdf
13. Навчально-методичне забезпечення впровадження інтегрованого курсу «Природничі науки» у профільну школу в умовах упровадження Концепції «Нова українська школа»: навч.-метод. посібник / укл. Л. В. Васильченко; КЗ «ЗОППО» ЗОР. — Запоріжжя: СТАТУС, 2018. — 124 с.
14. Наказ МОН від 03.08.2018 № 863 «Про проведення експерименту всеукраїнського рівня “Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу “Природничі науки” для 10-11 класів закладів освіти загальної середньої освіти” на серпень 2018 – жовтень 2022 роки» [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://base.kristti.com.ua/?cat=3>
15. Пастирська І. Досвід інтеграції змісту дисциплін природничого циклу ХХ – початок ХХІ століття) / І. Пастирська // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. - 2011. - Ч. 2. - С. 240-247. [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpudpu_2011_2_33
16. Природничі науки: навчально-методичний посібник для 10 класу (експериментальний) / [Гільберг Т. Г., Засєкіна Т. М., Качко Г. О., Лашевська Г. А.] / — Київ: Оріон, 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.orioncentr.com.ua/wpcontent/uploads/2018/09/Pryrodnychi_nauky_10kl_BLOK_A-%D0%91.pdf
17. Шабанов Д.А., Козленко О.Г. та ін. Природничі науки. Минуле, сучасне та можливе майбутнє людства і біосфери / Д.А. Шабанов, О.Г. Козленко та ін. // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
18. Хуторской А. В. Технология проектирования ключевых и предметных компетенций // Интернет-журнал “Эйдос”. - 2005. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.

References

1. Honcharenko S. U. Problemy intehratsii zmistu shkilnoi osvity / S. U. Honcharenko // Intehratsiia elementiv zmistu osvity. — Poltava, 1994. — S. 2-3
2. Huz K. Zh. Zmist osvitnoi haluzi “Pryrodoznavstvo” yak osnova formuvannya intehrovanoho kursu dlia starshoi shkoly obrazu svitu uchnia. // Pedahohichni zasady navchannya pryrodoznavstva v zahalnoosvitnii shkoli : zb. nauk. prats / [red. kol., holovn. red. V. R. Ilchenko]. — Poltava : POIPPO, 2017. — Vyp. 7. — s.
3. Domina I.O., Zadoiany I.A. ta in.. Prohrama intehrovanoho kursu «Pryrodnychi nauky» dlia 10-11 klasiv humanitarnoho profiliiu zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv/ I.O., Domina, I.A. Zadoiany ta in // [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
4. Zasiykina T. M. Do kontseptsii pidruchnyka intehrovanoho kursu “Pryrodnychi nauky” / T. M. Zasiykina // Problemy suchasnoho pidruchnyka. - 2018. - Vyp. 20. - S. 111-126. - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/psp_2018_20_12
5. Zasiykina T.M., Buniak M.M. ta in.. Pryrodnychi nauky 10-11 klas. Intehrovanyi kurs Navchalna prohrama dlia zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv/ T.M. Zasiykina, M.M. Buniak. ta in // [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
6. Ilchenko V.R., Bulava L.M. ta in Prohrama kursu «Pryrodoznavstvo» 10-11 klasy. V.R., Ilchenko, L.M. Bulava ta in. // [Elektronnyi resurs]. — Rezhym dostupu: <https://www.ed-era.com/mon-nature/>
7. Ilchenko V.R. Psykholoho-pedahohichni umovy formuvannya naukovooho myslennia uchniv zahalnoosvitnoi shkoly pid chas vyvchennia pryrodnychych dystsyplin/ Pedahohichni zasady navchannya pryrodoznavstva v zahalnoosvitnii shkoli : zb. nauk. prats / [red. kol., holovn. red. V. R. Ilchenko]. — Poltava : POIPPO, 2017

8. Intehrovanyi kurs «Pryrodnychi nauky» [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <https://ele.zp.ua/sites/nature/>
9. Kalendarno-tematychnе planuvannya z intehrovanoho kursu «Pryrodnychi nauky»/[Hilberh T. H., Zasiakina T. M., Kachko H. O., Lashevskа H. A.]// [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu:http://www.orioncentr.com.ua/wp-content/uploads/2018/09/Kalenadrne_planuv_1.pdf
10. Kovalenko V.S., Stets N.V. Kontseptualni pidkhody do stvorennia intehrovanoho kursu z pryrodnoznavstva dlia starshoi shkoly / V.S. Kovalenko, N. V. Stets // Imidzh suchasnoho pedahoha. — 2017. — № 3/1 (172).
11. Kruts O.O. Problema formuvannya svitohliadnykh kompetentnosti na urokakh fizyky/O.O.Kruts// [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <http://journals.uran.ua/index.php/2307-4507/article/download/151395/150296>
12. Metodyka navchannya pryrodnoznavstva v starshii shkoli: metodychnyi posibnyk / [K.Zh. Huz, O.S. Hryniuk, V.R. Ilchenko ta in.].— K.: TOV «KONVI PRINT», 2018.— 192 s.[Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: http://lib.iitta.gov.ua/712646/1/18_12_Nature_High_School_70x100_1-16_192.pdf
13. Navchalno-metodychnе zabezpechennia vprovadzhennia intehrovanoho kursu «Pryrodnychi nauky» u profilnu shkolu v umovakh uprovadzhennia Kontseptsii «Nova ukrainska shkola» : navch.-metod. posibnyk / ukl. L. V. Vasylychenko ; KZ «ZOIPPO» ZOR. — Zaporizhzhia : STATUS, 2018. — 124 s.
14. Nakaz MON vid 03.08.2018 № 863 «Pro provedennia eksperymentu vseukrainskoho rivnia “Rozroblennia i vprovadzhennia navchalno-metodychnoho zabezpechennia intehrovanoho kursu “Pryrodnychi nauky” dlia 10-11 klasiv zakladiv osvity zahalnoi serednoi osvity” na serpen 2018 – zhovten 2022 roky»[Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: <https://base.kristti.com.ua/?cat=3>
15. Pastyrska I. Dosvid intehratsii zmistu dystsyplin pryrodnychoho tsyклу KhKh – pochatok KhKhI stolittia) / I. Pastyrska // Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu. - 2011. - Ch. 2. - S. 240-247. [Elektronnyi resurs] - Rezhym dostupu: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpu2011_2_33
16. Pryrodnychi nauky nauky:navchalno-metodychnyi posibnyk dlia 10 klasu (eksperymentalnyi)/ [Hilberh T. H., Zasiakina T. M., Kachko H. O., Lashevskа H. A.]//—Kyiv:Orion.2018 [Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu: http://www.orioncentr.com.ua/wpcontent/uploads/2018/09/Pryrodnychi_nauky_10kl_BLOK_A-%D0%91.pdf
17. Shabanov D.A., Kozlenko O.H.ta in..Pryrodnychi nauky. Mynule, suchasne ta mozhlyve maibutnie liudstva i biosfery /D.A.Shabanov , O.H. Kozlenko ta in.//[Elektronnyi resurs].–Rezhym dostupu:<https://www.ed-era.com/mon-nature/>
18. Khutorskoi A. V. Tekhnolohyia proektyrovannya kliuchevykh y predmetnykh kompetensyi // Ynternet-zhurnal “Eidos”. - 2005. [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.eidos.ru/journal/2005/1212.htm>.

Лилия Васильченко, кандидат педагогических наук, доцент, заведующая кафедрой дидактики и методики обучения естественно-математических дисциплин КУ «Запорожский областной институт последипломного педагогического образования», г. Запорожье, Украина

Валентина Ястребова, кандидат педагогических наук, профессор кафедры менеджмента образования и психологии КЗ «Запорожский областной институт последипломного педагогического образования», г. Запорожье, Украина

ФОРМИРОВАНИЕ МИРОВОЗЗРЕНЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ ЛИЧНОСТИ КАК ПРОБЛЕМА ИНТЕГРАЦИИ ЕСТЕСТВЕННЫХ ДИСЦИПЛИН В ПРОФИЛЬНОМ СРЕДНЕМ ОБРАЗОВАНИИ

На основе принципа дополнительности образовательных парадигм осуществлен анализ теоретических и практических аспектов формирования мировоззренческой компетентности личности в профильном среднем образовании средствами интеграции естественных дисциплин. Актуальность проблемы заключается в недостаточной готовности учителей естественных дисциплин к реализации методологической составляющей интегрированного курса «Естественные науки. 10-11 класс» в условиях внедрения в отечественном образовании компетентностного подхода, о чем свидетельствуют приведенные результаты опроса.

Осуществлен анализ проектов образовательных программ, учебно-методического обеспечения интегрированного курса «Естественные науки 10-11 класс» по степени направленности на формирование мировоззренческой компетентности.

Ключевые слова: интеграция, механизмы интеграции, образовательная парадигма, мировоззрение, мировоззренческая компетентность.

Lilia Vasylchenko, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Didactics and Methods of Teaching Natural and Mathematical Disciplines of the Zaporizhzhia Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Zaporizhzhia, Ukraine

Valentyna Yastrebova, Candidate of Pedagogical Sciences, Professor of the Department of Education Management and Psychology of the Zaporizhzhya Regional Institute of Postgraduate Pedagogical Education, Zaporizhzhia, Ukraine

FORMATION OF THE WORLD-VIEW COMPETENCE OF PERSONALITY AS THE PROBLEM OF INTEGRATION OF NATURAL DISCIPLINES IN PROFILE SECONDARY EDUCATION

On the basis of the principle of additionality of educational paradigms an analysis of theoretical and practical aspects of the formation of the world-view personality competence in the profile secondary education by means of integration of natural sciences disciplines has been carried out. The urgency of the chosen problem is caused by the lack of readiness of the teachers of natural sciences to implement the methodological component of the integrated course “Natural Sciences” for the grades 10-11, as evidenced by the results of the survey. The components of the world-view competence, which are formed and developed by means of integration of natural sciences in general secondary education, were determined by the authors to include the natural-scientific picture of the world, the scientific world-view, value attitude to the environment.

The mechanisms of integration (structuring of information, awareness of regularities, general principles), thinking operations (analysis, synthesis, comparison, generalization, establishment of causal links), which promote to the formation of the world-view competence of the individual, have been selected. The analysis of four curriculum projects, educational and methodological support of the integrated course “Natural sciences” for the grades 10-11 concerning the degree of orientation to the formation of the world-view competence has been analyzed.

The possibilities of educational projects as a complex type of activity, which combines knowledge in different branches of science, develops research skills, forms the autonomy in problem solving, communicative skills, are therefore an effective technology for the formation of the world-view personality competence. marking the insufficient level of teachers’ readiness to form the world-view personality competence in the course “Natural Sciences” for the grades 10-11, the authors emphasize the necessity of the using of the potential of postgraduate pedagogical education.

Keywords: integration, mechanisms of the integration, educational paradigm, outlook, world-view competence.